

28.

Bogactwo spotkania z przyrodą nieożywioną

I. PROSPEKT WARTOŚCI

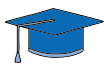
1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój duchowy

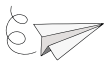
1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Odpowiedzialność za środowisko przyrodnicze

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Miejsce człowieka w przyrodzie

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Ziemia nie służy jedynie człowiekowi, ale jest domem wszystkich stworzeń.
- Wszystkie rzeczy stworzone posiadają w przyrodzie swoje miejsce.

- Właściwe i niewłaściwe zachowanie człowieka w kontakcie z przyrodą nieożywioną.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Obcowanie z przyrodą nieożywioną jest dla człowieka relacją, która ukazuje mu jego niewystarczalność, kruchość i zależność.
- Tajemnicze żywioły i potęgi natury stanowią dla człowieka wyzwanie do przekraczania swych ograniczeń i zmagania się z nimi.
- Niszcząc i eksploatując dobra i piękno natury, człowiek sam zubaża środowisko własnego życia i rozwoju.

Zasady

- Dbam o przyrodę nieożywioną wokół mnie.
- Kontakt z przyrodą nieożywioną uczy wyrzeczeń dla osiągnięcia wyższego celu.
- Aktywnie spędzałam czas na łonie natury.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Bliższy kontakt z pięknem przyrody ma dobroczynny i regenerujący wpływ na całego człowieka, jego sferę fizyczną i psychiczną.
- Obserwacja praw rządzących przyrodą nieożywioną jest dla człowieka szkołą mądrości o świecie i o samym sobie.
- Kontemplacja tajemnic natury nieożywionej prowadzi człowieka do refleksji nad jej początkiem, uporządkowaniem oraz źródłem jej istnienia.

Zasady

- Zabieram dziecko na spacerzy lub wycieczki i rozmawiam z nim na temat doświadczenia piękna otaczającej przyrody.
- Zachęcam dziecko do uczestnictwa w organizacjach młodych miłośników przyrody, turystyki, obozach wędrownych.
- Umacniam w dziecku wrażliwość na piękno przyrody oraz związane z tym różnorodne zainteresowania, np.: wędrowki górskie, fotografowanie, rysowanie.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Nie sposób wyjaśnić w sposób wystarczający pochodzenia, struktury i funkcjonowania świata przyrody jedynie w obszarze dociekań empiryczno-naukowych.
- Zgłębianie tajemników wszechświata i poznawanie jego wielkości odrywa człowieka z ograniczania myślenia, zabiegania o dobra materialne i troski o życie doczesne.
- Prawa natury, działania żywołów i ukształtowanie ziemi świadczy o istnieniu takich sił, które wymykają się spod kontroli człowieka, a od których on sam jest zależny.

Zasady

- Ukazują moc żywołów natury, wobec których wszystkie ludzkie zabezpieczenia okazują się niewystarczalne (np.: tsunami, trzęsienie ziemi, nawałnice, pożary, wybuchy wulkanów).
- Rozważam z uczniami miejsce i rolę człowieka w świecie, ze szczególnym wskazaniem na przyrodę nieożywioną.
- Z lekcji o przyrodzie nieożywionej staram się wyprowadzać treści dydaktyczno-wychowawcze, dotyczące np.: konieczności podejmowania wysiłku przez człowieka w panowaniu nad siłami natury.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Organizuję konkurs artystyczny: fotografii, rysunku, grafiki dla uczniów, pod hasłem: Spotkanie człowieka z naturą – bogactwo czy zubożenie?

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Młody człowiek uczy się szacunku i wrażliwości na piękno natury. Obcując z przyrodą, odkrywa swoje możliwości i siłę w podejmowaniu trudu oraz aktywność w opanowaniu sił przyrody. Umiejętność współpracy z przyrodą nieożywioną prowadzi do budowania środowiska przyjaznego człowiekowi. Cała przyroda służy człowiekowi współczesnemu i jest przeznaczona dla następnych pokoleń.

1.10. ZAGROŻENIA

Młody człowiek traktuje przyrodę nieożywioną wyłącznie w kategoriach użytkowych i rzeczowych, jako pewien kapitał dóbr przeznaczonych do pomnożenia własnego komfortu życia i przyjemności. Nie rodzi to szacunku i podziwu, natomiast naraża przyrodę na straty, bez uszanowania jej praw i piękna.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Pierwszych proekologicznych zachowań małe dziecko uczy się od najbliższych w domu rodzinnym. Od najmłodszych lat dziecko powinno uczyć się odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze. Aby w pełni cieszyć się naturą, potrzebna jest zdolność obserwacji i kojarzenia. Bogactwo świata flory i fauny to dar, który człowiek powinien chronić.

Przyroda to wszystko, co nas otacza. Elementy, które nie wykazują żadnych czynności życiowych, należą do przyrody nieożywionej: kamienie, góry,

woda, powietrze, słońce, chmury, skały, drewno, piasek, ziemia, pogoda, zabudowa. Przyroda nieożywiona jest miejscem bytowania przyrody ożywionej. Środowisko naturalne jest dziedzictwem wszystkich ludzi i wszystkich pokoleń. Naturę znamy tylko częściowo. Niszczycielska moc żywiołów świadczy o istnieniu sił, nad którymi człowiek nie jest w stanie zapanować. Ludzkie zabezpieczenia są wobec nich niewystarczalne.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Głównym bohaterem *Cudownej podróży* jest czternastoletni Nils Holgersson. Poznajemy go jako chłopca leniwego i psotnego. Wędrowka ze stadem gęsi powoduje przemianę. Liczne przeżycia spowodowały, że poznał siłę przyjaźni i docenił bogactwo przyrody. Powieść ta ma charakter wybitnie dydaktyczny. Autorka czytelnie kreśli świat wartości. Bohater zmagają się z własnymi słabościami i pokonuje je.

Utwór został napisany w formie dziennika z podróży, każdy rozdział rozpoczyna się datą. Data informuje o porze roku. Z tego wynikają różne zjawiska pogodowe. Jest to przejmująca kreacja przestrzeni.

Stał na wąskiej plaży okazałego jeziora. Widok, jaki się przed nim rozpościerał, nie należał do najpiękniejszych. Niemal cała tafla skuta była skorupą lodu, miejscami przybrudzoną, nierówną, pełną spękań i dziur – jak to często dzieje się z wiosennym lodem.

Lód już pękał. Był luźny i unosił się oderwany od brzegów, a wokół niego lśnił ciemny pas wody. Jednak było go nadal tyle, że w całej kotlinie wiało od niego chłodem i zimową aurą.

Wyglądało na to, że po drugiej stronie jeziora rozciąga się sporadycznie zadrzewiona kraina, podczas gdy brzeg, na którym osiadły gęsi, był gęsto porośnięty sosną. Wydawało się, że świerkowo-sosnowy las był władny zatrzymać zimę na dłużej. W całej okolicy na świat wyglądała już naga ziemia, ale pod ostrymi gałęziami sosen leżał nadal śnieg, który topniał, zamarzał, to znów topniał, aż w końcu stawał się twardy jak lód.

Selma Lagerlöf zadbała o zgodność tekstu z realiami geograficznymi. Specjalnie w tym celu odbyła nawet dwie podróże po kraju. Przywołały

powyżej cytat świadczy o tym, że zjawiska przyrodnicze i atmosferyczne również opisała realistycznie. Jeziora, lasy, śnieg, lód, wiatr ukazane zostały we właściwych wymiarach i dynamice. Nils odbiera zjawiska pogodowe wieloma zmysłami. Słyszy huk pękającego lodu. Świszczący wichur tnie go po twarzy. Pod drzewami leży zamrożony śnieg. W głębi lasu – w miejscach bardzo zacienionych jest go więcej.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Benedicite maria et flumina, Domino. „Błogosławcie Pana morza i rzeki. Błogosław Pana wszystka ziemio” (por. Dn 3,78.74). Trzeba, ażeby na tym miejscu odezwał się kanyk całego stworzenia, które oddaje chwałę Stwórcy. Trzeba, ażeby przemówiły głosem chwały rzeki i morze. A przede wszystkim ta rzeka, która nieopodal stąd kończy swój bieg, uchodząc do Bałtyku. Wisła – rzeka wszystkich ziem polskich, rzeka naszych dziejów. Od stuleci – zanim jeszcze imię Polski pojawiło się w annałach historii – ona już toczyła swoje wody od Karpat, od śląskich Beskidów, gdzie ma swe źródła, aż dotąd. Rzeka, milczący świadek życia pokoleń, ich rodzenia się i umierania. Ich twórczych wysiłków związanych z gruntowaniem wszystkiego, co Polskę stanowi. Ich zmagania, czasem zmagania na śmierć i życie, ażeby utrzymać i zabezpieczyć to, co ojczyste, co jest wspólnym dorobkiem i wspólnym dziedzictwem. Wisło... Bądź błogosławiona, rzeko! Ucz nas twoją wiernością dla naszej ziemi błogosławić Ojca, który jest w niebie. I bądź błogosławione ty, morze, które jesteś przeznaczeniem Wisły, naszej rzeki – tak jak królestwo Boże jest przeznaczeniem ludzi żyjących na tej ziemi. Morze... Przemawia ono do człowieka szczególną mową. Jest to naprzód mowa bezkresu. Oto od ujścia Wisły otwiera się dal, wyznaczona taflą Bałtyku, bezkresna dal, której końca oko ludzkie nie dosięga. Ogrom wody jakby bardziej jednolity od obszarów ziemi. Obszar nie zamieszkały i niemieszkalny, a równocześnie obszar szeroko otwarty, który człowieka przyzywa. Przyzywa ludzi. Przyzywa narody. Ci, którzy idą za tym wezwaniem, nazywają się ludźmi morza.

Jan Paweł II, *Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do ludzi morza*, Gdynia, 11.06.1987, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny...*, dz. cyt., s. 468-469.

Człowiekowi potrzebne jest to piękno krajobrazu – i dlatego też nic dziwnego, że ciągną tutaj ludzie z całej Polski, a także spoza Polski. Ciągną latem i zimą. Szukają odpoczynku. Pragną odnaleźć siebie w obcowaniu z przyrodą. Pragną odzyskać siły w zdrowym wysiłku fizycznym: marszu, w podejściu, we wspinaczce, w zjeździe narciarskim. Ej, łza się w oku kręci...

Jan Paweł II, *Prawo człowieka do pracy i do ziemi*, Nowy Targ, 8.06.1979, w: tegoż, *Nauczanie papieskie*, II, 1, 1979, red. F. Kniołek, wyd. Pallottinum, Poznań 1990, s. 687.

Jeśli zbliżamy się do przyrody i środowiska bez tego otwarcia na zadziwienie i podziw, jeśli nie mówimy już językiem braterstwa i piękna w naszej relacji ze światem, to nasze postawy będą postawami władcy, konsumenta lub jedynie wyzyskującego zasoby naturalne, niezdolnego do postawienia ograniczeń swoim doraźnym interesom. Jednakże jeśli czujemy się ściśle związani ze wszystkim, co istnieje, to umiar i troska pojawiają się spontanicznie. Ubóstwo i prostota świętego Franciszka nie były ascezą jedynie zewnętrzną, ale czymś bardziej radykalnym: wyrzeczeniem się czynienia z rzeczywistości jedynie przedmiotu użytku i panowania.

LS 11.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Gdy faraon uwolnił lud, nie wiódł go Bóg drogą prowadzącą do ziemi filistyńskiej, chociaż była najkrótsza. Powiedział bowiem Bóg: „Żeby lud na widok czekających go walk nie żałował i nie wrócił do Egiptu”. Bóg więc prowadził lud okrężną drogą pustynną ku Morzu Czerwonemu, a Izraelici wyszli uzbrojeni z ziemi egipskiej. Zabrał też Mojżesz ze sobą kości Józefa, gdyż ten przysięgą zobowiązał Izraelitów mówiąc: „Wspomoże was niezawodnie Bóg, a wówczas zabierzcie stąd kości moje ze sobą”. Wyruszyli z Sukkot i rozbili obóz w Etam, na skraju pustyni. A Pan szedł przed nimi podczas dnia jako słup obłoku, by ich prowadzić drogą, podczas nocy zaś jako słup ognia, aby im świecić, żeby mogli iść we dnie i w nocy. Nie ustępował przed ludu słup obłoku we dnie ani słup ognia w nocy.

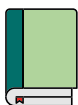
Wj 13,17-22;
por. Rdz 19,23-29.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Podczas gdy woda oznaczała narodzenie i płodność życia udzielanego w Duchu Świętym, ogień symbolizuje przekształcającą energię dzieł Ducha Świętego. Prorok Eliasz, który „powstał jak ogień, a słowo jego płonęło jak pochodnia” (Syr 48,1), swoją modlitwą sprowadza ogień z nieba na ofiarę na górze Karmel (por. 1 Krl 18,38-39); jest on figurą ognia Ducha Świętego, który przekształca wszystko, czego dotknie. Jan Chrzciciel, który „pójdzie przed Panem w duchu i mocy Eliasza” (Łk 1,17), zapowiada Chrystusa jako tego, który „chrzczyć... będzie Duchem Świętym i ogniem” (Łk 3,16), tym Duchem, o którym Jezus powie: „Przyszedłem rzucić ogień na ziemię, i jakże bardzo pragnę, żeby on już zapłonął” (Łk 12,49). W postaci języków „jakby z ognia” Duch Święty spoczywa na uczniach w poranek Pięćdziesiątnicy i napędza ich sobą (Dz 2,3-4).

KKK 696;
por. 554; 555.

IV. LITERATURA

Albińska E., *Człowiek w środowisku przyrodniczym i społecznym*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005.

- Franciszek, *Encyklika Laudato si'*, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015.
- Jan Paweł II, *Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do ludzi morza*, Gdynia, 11.06.1987, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia i homilie*, red. J. Poniewierski, wyd. Znak, Kraków 2012, s. 468-475.
- Jan Paweł II, *Prawo człowieka do pracy i do ziemi*, Nowy Targ, 8.06.1979, w: tegoż, *Nauczanie papieskie*, II, 1, 1979, red. F. Kniotek, wyd. Pallottinum, Poznań 1990, s. 686-688.
- Kokurewicz D., *Poznaję zwierzęta Polski*, Wydawnictwo Europa, Wrocław 2006.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Koniecznyński J., Zarzycki R., *Ochrona powietrza w teorii i praktyce*, wyd. Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska Polskiej Akademii Nauk, Zabrze 2004.
- Lagerlöf S., *Cudowna podróż*, tłum. A. Zabokrzycki, wyd. Siedmiogród, Wrocław 2017.
- Mądrość gór*, red. K. Mikucki, Wydawnictwo WAM, Kraków 2005.
- Paszkowski M., *Jaskinie Gór Świętokrzyskich. Przewodnik*, wyd. Glob-Tour, Kielce 2001.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Poezja gór. Antologia wierszy laureatów Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Tadeusza Staicha na wiersz o tematyce górskiej «Jesień Tatrzańska» 1972-1996*, red. J. Kolbuszewski, wyd. Oficyna Podhalańska, Kraków 1996.
- Ravasi G., *Góry Boga. Tajemnica gór w słowie i obrazie*, tłum. K. Stopa, wyd. Jedność, Kielce 2002.
- Rogowski R.E., *Mistyka gór*, Wydawnictwo M, Kraków 2004.
- Rogowski R.E., *Mistyka Tatr*, wyd. Znak, Kraków 2002.
- Twain M., *Przygody Tomka Sawyer'a*, tłum. M. Kędroń, B. Ludwiczak, wyd. Greg, Kraków 2016.